

Definició d'una política cultural per a Barcelona

El Pla Bohigas

El regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, Oriol Bohigas, ha presentat un Pla de política cultural que ha sacsejat el panorama polític, intel·lectual i artístic català.

El món cultural barceloní ha estat sacsejat aquests dies per la publicació del document "Gràcies i desgràcies culturals de Barcelona", elaborat per Oriol Bohigas, regidor de Cultura de Barcelona. La filtració d'aquest informe (potser que en diguéssim Pla Bohigas), ha estat entesa com un element de pressió davant el silenci amb què l'havien acollit a l'alcaldia.

Molts intel·lectuals han definit com un "document històric" el Pla Bohigas. El regidor, amb un esperit noucentista, marca les bases i les prioritats, en un moment de recessió econòmica, del que ha de ser la política cultural de la Barcelona post-olímpica, apuntant arguments de política cultural nacional. Les reaccions no s'han fet esperar. Adeptes i detractors entren en discussió, mentre els altres dirigents culturals s'ho miren en silenci.

Des del moment que Oriol Bohigas comença a treballar al capdavant de la regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, un to pragmàtic, racionalista i incisiu comença a prendre forma en la política cultural del consistori. Un criteri clar es va perfilant al voltant de molts temes: la reforma de la gestió dels museus municipals, l'incompliment dels convenis del Ministeri de Cultura, la marginació de Barcelona amb relació a Madrid... Tot això —apuntat en una entrevista, en una conferència de premsa, en un col·loqui...— s'ha concretat en aquest document de 133 pàgines, que assenta les bases del futur de Barcelona com a capital cultural.

EL PLA BOHIGAS

Des d'un esperit noucentista i des del coneixement profund de la realitat cultural de la ciutat, Bohigas constata un fet de partida: hi ha un nombre important d'infraestructures culturals a mig acabar —o començar, com vulguem—, que s'han d'entrellistar per dos motius bàsics: en primer

lloc, perquè ja han significat unes inversions econòmiques importants, i, en segon, perquè aquestes infraestructures són el que convertirà Barcelona en capital cultural. Bohigas ho resumeix amb aquesta frase: "L'acabament de totes aquestes estructures és fonamental per transformar les bases del sistema cultural de Barcelona".

Tanmateix, Barcelona té actualment un nombre considerable de projectes a mig fer, carregats d'històries interminables en ziga-zaga, que sovint feien pensar que els projectes podrien anar a la deriva, tot i les grans inversions ja fetes (vegeu gràfics). Per a evitar que aquesta situació continuï, sobretot vistes les dificultats econòmiques a què es veu abocat l'Ajuntament després de l'esforç olímpic, cal donar prioritats a uns projectes respecte a uns altres. En aquest sentit, Bohigas té com una "prioritat inqüestionable", acabar el Museu Nacional d'Art de Catalunya, igual que el Museu d'Art Contemporani de Barcelona, l'Hemeroteca al Convent dels Àngels, l'ampliació i reforma del Liceu o la consecució de l'Auditori, per esmentar-ne alguns de pes.

Però Bohigas té molt clar que les mancances culturals, quasi endèmiques, que ha tingut Barcelona durant anys i panys, i que en aquests darrers temps ha anat provant de pal·liar, no les pot ni les ha de suportar l'Ajuntament en solitari: "Durant més d'un segle la ciutat tota sola ha anat construint una bona quantitat d'estructures culturals sense cap altra participació que les Administracions de les relatives autonomies durant un parell de períodes de la nostra història moderna, molt curts i insuficients, amb l'abandó gairebé sistemàtic de l'Estat. Tota sola ha anat creant una capital cultural, fent uns esforços que normalment haurien hagut de correspondre a l'Estat o a la Nació sense Estat a la qual pertany". El regidor és molt crític amb l'actitud del Ministeri de Cultura, que "és especialment desafortunada, si comparem

el tracte que té Madrid amb el que té Barcelona i, en general, tot Catalunya. Aquest tracte —continua Bohigas— semblà millorar ostensiblement amb els compromisos establerts a l'època del ministre Jorge Semprún, però molts s'han ajornat indefinidament o s'estan complint amb retards importants en les transferències de les inversions". I addueix el cas de l'Auditori —que fa poc va reclamar públicament al ministre Solé Tura— o el dèficit acumulat del Liceu.

Perquè Barcelona pugui conquerir la categoria de capital cultural, hi ha dues solucions, creu Bohigas: que l'Ajuntament traspassi molts serveis a la Generalitat i a l'estat o que aquestes institucions hi aportin quantitats econòmiques en concepte de capitalitat. Bohigas, en aquest text que no té res de provocador i sí molt de clarividenc, apunta una solució intermèdia: a través de consorcis específics per a cada projecte, en què l'Ajuntament no hauria de sufragar més del 25% de les despeses.

El problema, doncs, passa en aquest punt a la Generalitat i al Ministeri de Cultura: les seves prioritats culturals i els compromisos que prenguin en cada projecte, poden diferir de les prioritats del Pla Bohigas. En aquest sentit, tot i que donant molt de joc a la Generalitat, Bohigas apunta que aquestes dues institucions no tenen una política cultural definida.

OPTIMITZAR ELS RECURSOS EXISTENTS

Una de les línies importants que traça Bohigas a fi d'optimitzar els recursos existents és la voluntat d'unificació museística. En aquest sentit, proposa, entre altres, la coordinació del MACB amb el museu Picasso, la Fundació Miró, la Fundació Tàpies i les sales d'exposicions oficials; la integració del Museu Clarà al MNAC; la creació d'un Museu Nacional d'Etnologia, nascut del museu d'Etnologia, i el Museu d'Arts i Indústries Populares; o l'agrupació

DADES BÀSIQUES

- Emplaçament: Zona nord de la plaça de les Glòries.
- Inici de les obres: maig de 1990.
- Inauguració prevista: 1994.
- Pressupost: 6.216 milions (3.000 Ministeri de Cultura, 1.608 Ajuntament, 1.608 Generalitat).
- Situació actual de les obres: Treballs a ritme lent en la construcció de l'edifici, esperant que arribin les partides pressupostàries.

CRONOLOGIA

AUDITORI DE BARCELONA

- Octubre 1983: El Ministeri de Cultura preveu una partida del 1984 per a la construcció de l'Auditori de Barcelona. Fa pública la data d'inauguració: 1986. El pressupost és de 870 milions. El Ministeri anuncia que hi posarà 500 milions. Generalitat i Ajuntament s'han de posar d'acord per a cobrir la resta. Emplaçament: plaça de les Glòries.
- Febrer 1985: L'Ajuntament encarrega a Josep M. Bricall i a Joan Trullent un informe sobre la capacitat dels auditoris existents a la ciutat. El resultat serà l'estudi titulat: "L'oferta musical a Barcelona", que arriba a la conclusió que s'ha de construir l'Auditori.
- Juny 1985: Pasqual Maragall encarrega a Rafael Moneo el projecte de construcció de l'Auditori. El pressupost rondarà els 1.000 milions de pessetes.
- Setembre 1987: Rafael Moneo presenta l'avantprojecte de l'Auditori.
- Juliol 1988: Rafael Moneo en presenta el projecte definitiu a les institucions. El cost voreja els 3.500 milions.
- Desembre 1988: El Ministeri de Cultura arriba a un acord amb l'Ajuntament: el primer pagarà l'auditori i l'Ajuntament cedirà el solar. Un mes després el Ministeri es desdiiu i demana la participació d'altres institucions en el finançament. A més, no determina la seva aportació. Comencen les tensions.
- Primer semestre 1989: Estira-i-arrossa entre les tres institucions: Semprún negocia directament amb Maragall. Guitart se sent marginat. Maragall acusa Guitart del retard de la signatura del conveni...
- Setembre 1989: Signen un conveni les tres institucions per a finançar la construcció de l'Auditori. El Ministeri es compromet a pagar la meitat del cost total del projecte (6.216 milions) i la resta, a parts iguals, es dividirà entre la Generalitat i l'Ajuntament.
- Octubre 1989: L'Ajuntament no ha requalificat encara els terrenys que albergaran l'Auditori.
- Maig 1990: Inici de les obres.
- Octubre 1992: Les obres de l'Auditori van alentides perquè no arriba l'aportació dels 1.400 milions del Ministeri de Cultura per a acabar la 1a fase de les obres. Bohigas ho denuncia públicament. Solé Tura justifica els retards per dificultats de tresoreria. Dies després el ministre es compromet a pagar-los.

DADES BÀSIQUES

- Emplaçament: Gran Teatre del Liceu.
- Inici de les obres: juliol del 1993.
- Data prevista d'inauguració: No l'han feta pública.
- Pressupost: No l'han fet públic.
- Situació actual de les obres: Encara per començar.

CRONOLOGIA

AMPLIACIÓ DEL LICEU

- Desembre 1986: El Consorci que gestiona el GTL prepara un pla de reforma, encarregat a Ignasi de Solà-Morales. Inclou, entre altres, la modernització i ampliació de l'escenari.
- Octubre 1988: Ignasi de Solà-Morales presenta l'avantprojecte d'ampliació del Liceu. Els veïns critiquen el pla i es mobilitzen.
- Gener 1989: Pasqual Maragall proposa que l'ampliació es faci en dues fases. Mesos després, el Consorci aprova la primera fase de remodelació, que afecta l'escenari.
- Febrer 1990: Els veïns preocupats obren la campanya "No al pla del Liceu".
- Abril 1990: El Liceu es veu obligat a ajornar la primera fase de les obres per un dèficit acumulat de 3.300 milions. L'ampliació té un cost previst de 5.200 milions, a sufragar entre MOPU, Ministeri de Cultura, Generalitat, Ajuntament i Diputació de Barcelona.
- Juliol 1991: Les institucions no arriben a cap acord concret sobre la forma de sufragar el dèficit del Liceu, que ja és de 6.000 milions. L'ampliació queda aparcada, a l'espera que se solucionin el finançament del dèficit.
- Setembre 1991: Oriol Bohigas presenta al ple municipal una moció per a delimitar les característiques arquitectòniques del projecte, blocat per l'oposició. La proposta, que és aprovada, llima els punts més conflictius.
- Octubre 1991: Les institucions entren en conflicte davant la no-signatura, pel Ministeri de Cultura, de l'acord per a eixugar el dèficit acumulat. Guitart diu que si el Ministeri no assumeix els seus compromisos el teatre s'haurà de tancar.
- Desembre 1991: El Ministeri de Cultura signa el conveni (és l'últim a fer-ho). Un cop resolt aquest punt, resta pendent l'ampliació.
- Gener 1992: La Comissió d'Urbanisme —que depèn de la Generalitat— aprova el pla especial de requalificació de la zona afectada per l'ampliació. El Cercle del Liceu no queda afectat. L'Ajuntament decideix de recórrer contra la no-expropiació del Cercle i els veïns afectats presenten un recurs d'apel·lació contra el projecte.
- Octubre de 1992: La comissió de govern de l'Ajuntament declara beneficiari el Consorci i el facultat perquè realitzi les expropiacions marcades en el projecte. La temporada 1992-93 s'acabarà al juny, per tal de poder començar les obres d'ampliació al juliol. El Liceu restarà tancat i s'habilitarà el teatre Tívoli.

DADES BÀSIQUES

- Emplaçament: Confluència dels carrers de Montalegre i Ferlandina. Al costat de la Casa de la Caritat.
- Inici de les obres: 28 de setembre de 1990.
- Inauguració prevista: Primer semestre del 1995.
- Pressupost: 3.200 milions, que paguen, al 50%, Generalitat i Ajuntament de Barcelona.
- Situació actual de les obres: S'acaba la 1a fase (fonaments, estructura i coberta), que ha d'estar llesta al desembre. La 2a fase consisteix en els acabats i finirà a la tardor del 1994.

CRONOLOGIA

MUSEU D'ART CONTEMPORANI DE BARCELONA

MACB

- 14 d'octubre de 1986: Se signa el Pacte Cultural impulsat per Joan Rigol. El MACB és l'únic projecte que l'articulat del Pacte concreta.
- 1987: Pasqual Maragall, unilateralment, proposa a Richard Meier la construcció de l'edifici que albergarà la col·lecció del MACB.
- 6 d'abril de 1988: Es constitueix el Consorci que regirà el museu. El formen Generalitat, Ajuntament i Fundació MACB, presidida per Leopold Rodés i constituïda per 30 empresaris i particulars.
- 4 d'octubre de 1989: el Consorci estableix un protocol de col·laboració amb la Fundació Caixa de Pensions. Encarrega a Jean-Louis Froment la confecció del projecte museogràfic i nomena Daniel Giralt-Miracle director del museu.
- 28 de setembre de 1990: Primera pedra del museu.
- Juliol 1991: Jean-Louis Froment presenta l'avantprojecte museogràfic del MACB. Froment marca com a inici de la col·lecció el 1980.
- 16 de maig de 1992: Es paralitzen les obres de l'edifici del museu per retards amb l'empresa constructora Ginés Navarro i li rescindeixen el contracte. Nova adjudicació a l'empresa COMSA.
- 21 de maig de 1992: La Junta de Museus fa públic un dictamen manifestant que la col·lecció del MACB ha de començar als anys 40 i que ha de tenir com a eix central l'art català contemporani.
- 27 de maig de 1992: La Fundació MACB s'oposa a l'informe de la Junta de Museus i defensa la línia marcada per l'avantprojecte.
- 28 de maig de 1992: Generalitat i Ajuntament negocien els límits cronològics davant el dictamen de la Junta de Museus, deixant de banda les consideracions de la Fundació MACB. Una setmana després ambdues institucions arriben a un acord que fixa l'inici de la col·lecció a partir de la postguerra.
- 2 d'octubre de 1992: Galeristes i artistes de Barcelona envien una carta a Jordi Pujol defensant que la col·lecció del MACB comenci a la dècada dels 80.
- 6 d'octubre de 1992: Jean-Louis Froment presenta el projecte museològic definitiu al Consorci; l'inici de la col·lecció serà als anys 40. Les obres del 1940 al 80 aniran al soterrani de l'edifici, la qual cosa implica modificar-ne l'espai (destinat a magatzem) i, en conseqüència, augmenta el cost del projecte d'edificació. Se n'ajorna l'aprovació fins al mes de novembre.

DADES BÀSIQUES

- Emplaçament: Palau Nacional de Motjuïc.
- Inici de les obres: 6 de juny de 1990.
- Inauguració prevista: 1995. El museu no tancarà: s'aniran obrint les sales a mesura que les vagin acabant.
- Pressupost: 17.500 milions, a pagar, a parts iguals, entre Ajuntament, Generalitat i Ministeri de Cultura.
- Situació actual de les obres: Hi ha acabada la primera fase. L'inici de la 2a espera l'aprovació del pressupost. Actualment, parades.

MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA

- 1985: L'Ajuntament aprova el Pla de Museus, impulsat per M. Aurèlia Capmany i elaborat per Lluís Domènech. Es posen les bases del futur Museu d'Art de Catalunya. Joan Sureda substitueix Joan Ainaud de Lasarte al capdavant del MAC.
- 1986: L'Ajuntament encarrega a l'arquitecta Gae Aulenti l'avantprojecte de remodelació del Palau Nacional. Es preveu que l'obra no superi els 7.000 milions. Es negocia amb la Generalitat perquè participi en el finançament.
- Gener 1989: La comissió que estudia el projecte de remodelació exposa diversos punts de desacord i marca noves directrius. Gae Aulenti modifica l'informe diverses vegades. La Sala Oval es converteix en un dels punts més polèmics. L'arquitecta la concep com un espai no destinat a exposicions.
- Gener 1990: Es crea una comissió rectora, presidida per l'empresari Pere Duran Farell, que desbloqueja les obres de construcció. Al més d'octubre en sorgeix el Patronat del Museu, format per Ajuntament i Generalitat. Alhora, el projecte d'Aulenti és qüestionat per un centenar d'intel·lectuals. Oriol Bohigas surt en defensa d'Aulenti.
- Juliol 1990: El Museu tanca les portes per començar la 1a fase de les obres.
- Octubre 1990: S'aprova la Llei de Museus, que converteix el Museu d'Art de Catalunya en Museu Nacional d'Art de Catalunya. S'acaba l'enfrontament entre institucions.
- Agost 1991: Xavier Barral és nomenat nou director del MNAC. Barral replanteja el projecte museogràfic i retoca el projecte arquitectònic. El pressupost de remodelació de les obres previst és de 13.000 milions de pessetes.
- Octubre 1991: El Patronat aprova el projecte definitiu de Gae Aulenti.
- Novembre 1991: Les obres del Palau Nacional van a ritme frenètic. Oriol Bohigas manifesta el seu malestar davant el retard del Ministeri de Cultura en la signatura del conveni que sufraga els costos de les obres.
- Desembre 1991: Les institucions signen el conveni per a finançar la primera fase de les obres. El cost és de 7.500 milions, a pagar a parts iguals entre Generalitat, Ajuntament i Ministeri de Cultura.
- Gener 1992: Es desencadena la polèmica sobre el "Mitjó" d'Antoni Tàpies.
- Juliol 1992: Els reis inauguren el MNAC. El Saló Oval s'estrena buit. La premsa fa públic el cost de la primera fase de les obres: 7.850 milions. Es calcula que per a acabar la segona fase en caldran encara 10.000 més.

Oriol Bohigas, regidor de Cultura del cap i casal, ha marcat, amb esperit noucentista, en "Gràcies i desgràcies culturals de Barcelona" el que ha de ser la política cultural de la ciutat després dels Jocs.

RAFA GIL

en una sola institució del Museu d'Història de la Ciutat, l'Arxiu Històric de la Ciutat i el Servei d'Arqueologia. Com a projecte de nova creació –dels pocs que Bohigas proposa– perfila el Museu Joaquim Folch i Torres, que albergaria, entre altres, el Museu de Ceràmica, el Tèxtil i d'Indumentària, el de les Arts Decoratives i el de les Arts Gràfiques.

Bohigas planteja un altre projecte prioritari, al qual s'han destinar recursos perquè és "un dèficit de greus responsabilitats municipals": la creació d'una xarxa de deu biblioteques, que "ha de ser el vehicle de transmissió cultural a tots els Districtes".

Per a assumir tots aquests projectes –i d'altres– el regidor creu fonamental d'incrementar la dotació pressupostària destinada a cultura durant els anys vinents. "És difícil, per no dir impossible, fer una política cultural sense que les Administracions, en una deguda proporció, hi destinin els cabals suficients. Sembla exabrupte demanar ara augments substancials dels pressupostos quan ja s'han pres mesures de restricció. Però no ho és. No ho és perquè es tracta d'un problema de desequilibri intern. Es pot reduir el pressupost total, però el percentatge de Cultura ha d'augmentar". Així, preveu per al 1993 una inversió de 12.962 milions, per al 1994 una de 13.045 milions i per a l'any següent un pressupost de 13.476 milions en cultura.

INCURSIONS INCISIVES

Ara bé, aquestes xifres, segons declara-

cions recents de Pasqual Maragall, no seran aprovades.

Amb tot, el Pla Bohigas no es limita a marcar les línies generals d'una política cultural. També fa puntualitzacions incisives, compromeses i no gens arrauxades, sobre l'organització, el funcionament i la concepció de cada organisme en particular. Per exemple, amb relació al MNAC: "Si continuen aquesta mena d'intromissions polítiques (la prohibició del conseller de Cultura de la Generalitat de col·locar a l'angle del Gran Saló una escultura d'Antoni Tàpies que Gae Aulenti, l'arquitecta, havia proposat) aconseguirem que la gran expedició cap al futur del MNAC es converteixi en una simple excursió de xircaires". Pel que fa al MACB diu: "Cal reconstruir el paper de la Fundació atribuïnt-li més clarament el paper de mecenatge complet, eliminant les condicions de suport de les Administracions i assegurant que els dipòsits –o donacions– quedin definitivament fixats al Museu". Així també Bohigas creu que cal "definir un director amb responsabilitat total sobre el programa museogràfic, les adquisicions i totes les activitats culturals". Amb relació a l'ampliació i modernització del Liceu, el regidor expressa: "Sense resoldre'ls (aquests problemes) el Liceu no podrà participar en els cicles internacionals de les grans òperes ni podrà llançar-se a produccions de certa envergadura. És a dir, deixarà de ser el que ha estat fins ara i haurà de cedir la capitalitat operística a Madrid, on el Ministeri està invertint més

de 20.000 milions per a la modernització del Teatro Real". També proposa "transferir la propietat al Consorci, mantenint als antics propietaris només els drets de preferència de compra d'entrades en certes ocasions". Pel que fa al Grec, vol que continuï sent "la diversió culta de l'estiu, eclèctica i un punt popular, però que contingui un nucli de proposta més compromesa i dirigida amb més radicalitat".

Frases com aquestes només són un exemple d'un dossier elaborat amb un rigor, una sobrietat i una minuciositat sorprenents, sobretot en els temps actuals. Potser, a més d'un, li vindrà a la memòria el Pacte Cultural impulsat per Joan Rigol, però el Pla Bohigas va molt més enllà perquè fa el procés complet, en marca la política, però també la concreció. Segurament que el seu Pla només té un precedent: la Macomunitat. A la Virreina, hi bufen aires d'arrels noucentistes i això no hauria d'escandalitzar ningú.

Angeleta Ferrer, filla de Rosa Sensat, ànima del mític Institut-Escola de la República, segurament que no s'estranyarà de res. Finalment les olors, les paraules, l'esperit (!) d'aquelles aules, si hi ha sort, tocaran de ple la cultura del 2000. El fil no s'haurà perdut, 133 pàgines hauran unit el passat amb el futur.

Algú, però ha aixecat la veu invocant fantasmes tradicionalistes. ¿Que potser no ho recorden, que Oriol Bohigas porta americana vermella?

**Elisa Galangau
Montse Serra**